Vuoden 1897 keisarillinen pääsiäismuna oli Nikolai II:n lahja nuorelle puolisolle, keisarinna Aleksandra Fjodorovnalle. Kruunajaismunaksi kutsuttu, kullan eri sävyissä hohtava aarre on koristeltu läpikuultavin limenvihrein, savunsinisin ja kalpeanmustin emaloinnein ja timantein. Munasta paljastuneet, kullasta ja platinasta rakennetut vaunut on emaloitu mansikanpunaisella ja somistettu rubiinein.

Karl Fabergé oli Materiaalin mestari

Violettiin ja vihreään vivahtavasta akaatista leikattu kuppi on Fabergén kuuluisan mestarin Mihail Perhinin työtä.

Kultaseppien kuningas pani maailman arvokkaimmat materiaalit taipumaan tahtonsa mukaan.

Pekka T. Heikura ja Päivi Ikonen

Imperiumin länsilaidalla sarastaa vuoden 1885 pääsiäisaamu, kun Venäjän keisarinna **Maria Fjodorovna** saa rakkaalta aviomieheltään **Aleksanteri III:lta** pienen lahjan. Ortodoksista perinnettä noudattaen keisari ojentaa vaimolleen ylösnousemusta symboloivan pääsiäismunan.

Aivan tavallinen muna se ei kuitenkaan ole.

Kun tsaaritar yhdellä kädenliikkeellä avaa elegantin, lumivalkeaksi emaloidun soikion, se halkeaa kahtia paljastaen sisältönsä: puhtaasta kullasta tehdyn keltuaisen. Se puolestaan kätkee sisäänsä säihkyvin timantein koristellun keisarillisen kruunun ja riipuksen, jonka sydämenä hehkuu munanmuotoinen verenpunainen rubiini.

Tanskan kuninkaan esikoistyttärenä kasvanut, 20 vuotta Venäjän yksinvaltiaan palvottuna puolisona elänyt Maria on tottunut loistoon ja ylellisiin koruihin, mutta nyt hän on haltioissaan.

Niin haltioissaan, että pääsiäismuiston tekijän, arvostetun pietarilaisen kultasepän **Karl Fabergén** (1846–1920) ura kääntyy huimaan nousuun. Fabergésta tulee keisarillinen hovihankkija, jolta lahjansa saamaan vastaanottoon tyytyväinen tsaari päättää tilata uuden munan joka vuosi.

Sen Aleksanteri (hallitsijana 1881–1894) myös tekee, ja hänen jälkeensä perinnettä jatkaa hänen poikansa **Nikolai II** (1894–1917). Fabergé luo monarkeille kaikkiaan 50 toinen toistaan häikäisevämpää munaa, ja hänen maineensa kasvaa jokaisen myötä.

Juuri keisarillisista munista Fabergé parhaiten muistetaankin, vaikka mestari loihti pääsiäismunia muillekin. Lisäksi hänen verstaissaan, jotka enimmillään työllistivät 700 aikansa parasta käsityöläistä, valmistui yhtiön kultakaudella 1882–1917 yli 150 000 muuta esinettä.

Niihin kuuluvat uusklassismia, uusrokokoota ja empiretyyliä edustavat loisteliaat korut rasioineen, kallisarvoiset kellot, komeat sikari- ja nuuskakotelot, kekseliäät koriste- ja fantasiaesineet sekä viehättävät eläinaiheiset pienoisveistokset.

Suomen kivikeskus

Savukvartsinen norsu on hyvä esimerkki Fabergén suosituista eläinfiguureista.

Maagiset emalit

Maailman tunnetuimman kultasepän veivät huipulle hänen hämmästyttävä taiteellinen silmänsä ja mielikuvituksensa. Karl Fabergé tunsi tyylilajit ja yhdisti sekä niitä että erilaisia materiaaleja rohkeasti ja ennakkoluulottomasti.

Luomusten toteuttamisen mahdollisti yksi asia: materiaalin suvereeni hallinta. Fabergé kehitti etenkin emaloinnin, eriväristen kultaseosten sekä koristekivien käyttötekniikat tasolle, jota jälkipolvien on vaikea ylittää.

Erityisesti Fabergé tunnetaan lumoavista läpikuultavista emaleistaan. Mestari omaksui emalointitekniikkansa perusteet 1700-luvun ranskalaisilta kultasepiltä ja yhdessä tärkeimmän apulaisensa **Mihail Perhinin** kanssa jatkoi menetelmän hiomista, kunnes se lopulta oli likimain täydellinen.

Konstikkaana prosessina emalointi tuottaa ongelmia jopa parhaille ammattilaisille. Sulatettava, esineeseen kiinni poltettava lasi on valittava tarkasti, mutta yllätyksiä sattuu silti,

➤➤➤

Suomen kivikeskus

Marmorioniksista ja serpentiinikivestä tehty malja on sopivan arvokas astia kultaiselle männylle, jota koristavat smaragdit ja kukkiva hopealiaani.

➤➤➤

sillä jokainen lasipala käyttäytyy hieman eri tavoin.

Emalin värisävyt saadaan aikaan sekoittamalla lasimurskaan metallioksideja. Emalointiin soveltuvat kulta, hopea, kupari ja rauta, kun taas esimerkiksi platinaa, messinkiä ja alumiinia ei voi emaloida.

Ratkaisevaa tekniikassa on oikean polttolämpötilan valinta ja huolellinen kontrolli. Matalassa 701–785 celsiusasteen lämmössä saadaan aikaan opaalivärejä, kovemmassa eli 786–801-asteisessa tulessa syntyy kirkassävyistä emalia. Karl Fabergé kehitti huikean emalipaletin, jossa hehkui 144 uskomattoman kaunista väriä.

Fabergé valmisti myös erittäin korkealaatuista cloisonné-emalia. Sillä päällystetyissä esineissä pintakuviointi rakennetaan metallilankojen avulla ja syntyneet kolot täytetään värillisellä emalilla. Cloisonné-esineet vaativat useita polttokertoja. Emalointitekniikoidensa saloja mestari varjeli huolellisesti kuolemaansa saakka.

Fabergé ja hänen käsityöläisensä taisivat myös kullan salat. Alkuperäiseen syvänkeltaiseen metalliin Karl loi vihreän säväyksen lisäämällä siihen sopivan määrän hopeaa. Kun kultaan sekoitettiin nikkeliä, syntyi juhlavan näköistä valkoista kultaa, ja tarkoin annosteltu kuparilisä antoi tulokseksi lämpimänpunaista kultaa.

Vaikka Fabergé suosi neljää pääväriä, hän kehitti runsaasti erilaisia lejeeringejä, joilla taikoi halutessaan kultaan erilaisia hienostuneita vivahteita kalpeansinertävästä ja musteenharmaasta liekehtivään oranssiin. Parhaimmillaan pietarilaisen kultasävyt ovat hänen savukekoteloissaan.

Fabergé loisti myös kivien osaajana. Koruihinsakin hän valitsi usein ”tavanomaisten” jalokivien sijasta yllättävämmän vaihtoehdon: erikoisen mineraalin Siperiasta, Uralilta tai Kaukasiasta.

Alueiden mineraalien kirjo tarjosi muotoilijalle hienon valikoiman raaka-aineita: monenlaisia akaattityyppejä, nefriittiä, lapislatsulia, aventuriinikvartsia, vuorikristallia ja laavalasia sekä merenvihreää boveniittiä ja ruusunpunaista rodoniittia.

Jännittäviä mineraaleja Fabergé hyödynsi myös pienissä eläin-, lintu- ja kalaveistoksissaan, jotka olivat äärettömän suosittuja ja joita yleisö janosi jatkuvasti lisää.

Suomen kivikeskus

Paperossiaan sytyttelevä sotamies on muovattu kullasta, hopeasta, jaspiksesta, ofiokaltsiitista ja pegmatiitista.

Viimeiset tähdet

Karl Fabergén juuret olivat Ranskassa, josta protestanttisen uskonsa vuoksi vainottu suku lähti 1600-luvun lopussa Preussiin. Karlin isoisä **Peter Favry** asettui vuonna 1800 Viron Pärnuun.

Sieltä Peterin kultaseppäpoika **Gustav** muutti 1830-luvulla Pietariin ja samalla sukunimensä kirjoitusmuodon. Ensimmäisen **Fabergén** oma yritys aloitti vuonna 1842.

Neljän vuoden kuluttua perheeseen syntynyt Karl-poika sai perusoppinsa isä-Fabergén verstaassa, mutta jatkokoulutukseen lahjakas nuorukainen lähti ulkomaille. Kun hän eri puolilta Eurooppaa hankitut kultasepäntaidot ja liiketalouden diplomi taskussaan palasi, yhtiössä tehtiin sukupolvenvaihdos.

24-vuotias Karl otti Bolšaja Morskajalla sijainneen liikkeen johtoonsa vuonna 1870. Saman tien käynnistyi yrityksen aktiivinen kehittäminen. Nuori intomieli pestasi uusia mestareita ja jalokiviseppiä ja kasvatti firman tuotevalikoimaa.

Vuonna 1882 Fabergén korut voittivat kultamitalin yleisvenäläisessä näyttelyssä. Seuraava kultamitali tuli Nürnbergistä vuonna 1885, kun referenssinä jo oli kuninkaallinen hovihankkijuus. Kaksi vuotta myöhemmin avasi Moskovanhaaraliike, jonka jälkeen vuorossa olivat Odessa, Kiova ja Lontoo, eikä yhtiön voittokululle näkynyt loppua – kunnes koitti vuosi 1917.

Fabergén verstaassa oli työn alla Nikolai II:n tsaritsa Aleksandralle tilaama uusi syvänsininen, tähtikuvioitu pääsiäismuna.

Sitä ei koskaan tehty valmiiksi. Helmikuun vallankumous vei tsaarilta kruunun ja lokakuun vallankumous pani pisteen Fabergén toiminnalle. Karlin työtä jatkaneista neljästä pojasta kaksi vangittiin.

Kun 72-vuotias Karl Fabergé vuonna 1918 sai kuulla keisariperheen teloituksesta, hän nieli katkeran kalkin, jätti kaiken jälkeensä ja pakeni Venäjältä. Suomen kautta Sveitsiin päätynyt kultaseppälegenda kuoli Lausannessa vuonna 1920.

Venäjän raunioille syntynyt Neuvostoliitto kansallisti Fabergén aarteet, joista osan se 1930-luvulla myi länteen hankkiakseen pääomaa uuden valtion teollistamiseen. ❐

Pekka T. Heikura on historioitsija ja vapaa toimittaja.

Viimeinen keisarillinen muna ei koskaan ehtinyt valmistua. Keskeneräiseltä lasiselta pohjalta erottuu kuitenkin tähtikuvio ja muutama timanttitähti. Jalusta on vuorikristallia.

Suomen kiviteskus

Hiskias Pöntisen oppipoika

Talvimuna.

Satumaisen Fabergén tarinassa ovat yllättävän isossa osassa Suomi ja suomalaiset.

Karl Fabergé otti uransa ensi askeleet perheyrityksen oppipoikana. Oppimestariksi isä-Gustav valitsi verstaan parhaan ammattilaisen, työnjohtaja **Hiskias Pöntisen** (eli **Pendinin**, 1823–1881).

Yhtiössä arvostettiin suomalaista osaamista siinä määrin, että hopea- ja kultasepistä oli suomalaisia merkittävä osa, mestareista jopa enemmistö. Taidon lisäksi suomalaisten valtteja olivat ahkeruus ja tunnollisuus.

Huomattavimpiin suomalaisnimiin kuuluvat **Antti Nevalainen**, **Gabriel Nykänen**, **Stefan**, **Alexander** ja **Konstantin Väkevä**, **Albert** ja **August Holmström** sekä viimemainitun vävy **Oskar Pihl**.

Kuuluisin kaikista on Oskarin tytär, koruseppä **Alma Pihl** (1888–1976). Hän suunnitteli Talvimunaksi kutsutun vuoden 1913 keisarillisen pääsiäismunan, jonka sisällä on platinainen kori ja siinä lumikvartsista ja timanteista sommiteltu valkovuokkokimppu.

Pihlin käsialaa on myös vuoden 1914 Mosaiikki- eli Ristipistomuna. Töiden arvoa kuvaa, että yksityinen keräilijä vuonna 2002 maksoi huutokaupassa Talvimunasta 9,6 miljoonaa dollaria. Mosaiikkimunan taas omistaa Englannin kuningatar **Elisabet II**.

Alma Pihl selvisi vallankumouksen jaloista takaisin Suomeen ja sai paikan piirustuksenopettajana. Suomeen onnistui pääsemään myös Karl Fabergén poika **Agathon**, joka yhdessä toisen vaimonsa **Marian** ja poikansa **Oleg Fabergén** kanssa lepää Hietaniemen ortodoksisella hautausmaalla Helsingissä.

Karlin pojista **Aleksandr** ja **Jevgeni** (**Eugéne**) päätyivät Pariisiin, jonne veljekset perustivat uuden Fabergé-nimisen yrityksen. Sittemmin he kuitenkin joutuivat rahapulassa myymään tuotenimen, joka lopulta päätyi jättikonserni Unileverin kosmetiikkapurkkien kylkeen.

Vuonna 2007 brändin osti korubisnestä varten perustettu uusi yhtiö, jonka toiminnassa on mukana muun muassa Agathonin pojantytär **Tatiana Fabergé**. Fabergé Ltd esitteli ensimmäisen kokoelmansa viime syksynä.